

UIA 2008 Torino Manifestosu:

MEGA-KENTLER VE EKOSİSTEM KRİZİNDEN

EKO-METROPOLLER VE TÜKETİM-SONRASI ÇAĞA DOĞRU

Sorunları, onları yaratırken kullandığımız düşünce tarzı ile çözemeyiz.
A. Einstein

Mega-kentler ve Ekosistem Krizi:

Mekanistik Paradigmanın Sürdürülebilir Olmayışı ve “Sınırsız Kalkınma” Efsanesi

Savaş-sonrası dönemden bu yana, tekno-bilim, atom enerjisi, otomasyon ve bilgisayar biliminin gücüne dayalı üçüncü sanayi devrimi, tüm üretim döngüsünü Fordist dönem sonrası bir anlayışla yeniden yapılandırdı ve insanlığı beden işçiliğinden kurtardı.

Bu devrim, küreselleşme, kitleselleştirilmiş toplum, tüketici ekonomisi ve mega-kentler yönünde bir gelişmenin itici gücü ve tarihteki en büyük demografik, ekonomik ve kentsel büyümenin belirleyicisi oldu. Bu tür bir katlanan büyüme, doğayı sınırsız bir kaynak olarak gören bir kalkınma anlayışı sayesinde gerçekleşebildi.

Geç-sanayi çağından sanayi-sonrası çağa bu inanılmaz geçiş, yönetilmesi olanaksız sorunlar doğurdu. Sorunlar Frank Lloyd Wright'ın, Le Corbusier'nin (1925) Ville Radieuse'ündeki daha soyut modele alternatif organik bir kent modeli olan Yaşayan Kent (1958) eserindeki “Eski kapitalist kentler artık güvenli değil. Bu kentler kitlesel katliamla eş anlamlıdır” sözlerini haklı çıkartıyor

Günümüzde, daha önce benzeri görülmemiş bir sanayi-sonrası gelişme biyo-iklimsel döngüleri ve yerkürenin ekolojik sistemini bozma noktasına gelmiştir. Bu, Atina Şartı'nın (1933) tanımladığı işlevselci yapının temelini oluşturan mekanistik paradigmanın, sürdürülebilirlikten ne kadar uzak olduğunun görülmesi ile de kanıtlanmıştır.

Böyle bir sürdürülebilir olmayış, giderek daha kaygı verici boyutlara ulaşan, ortadan kaldırılmaları, en aza indirgenmeleri ya da kurumlarca gözardı edilmeleri artık mümkün olmayan ve aşağıda sayılan olgularla özetlenebilecek hastalıklarla kendini göstermektedir:

1. Nüfus bombasının patlaması,
2. Mega-kentlerin ve megalopolitan uydu kentlerin kalıcı olarak yayılımı,

3. Sanayi-sonrası gelişmenin baskıcı gücü, pazar-odaklı küreselleşme ve kaynakların evrensel kontrolü,
4. Üretimin, toplumların ve metropollerin Fordist dönem sonrasındaki genetik mutasyonu,
5. Kentsel altyapının, pazarların ve sistemlerin tek bir “sonsuz ve şekilsiz” ‘*weltstadt*’ olarak küreselleşmesi
6. Dünya kentlerinin doğa sınırlarını aşan “ekolojik ayak izleri”,
7. Tarihî miras ve geç-antik toplulukların giderek artan tahribatı,
8. Üretimin katlanarak artmasını hızlandıran tüketiciliğin zararlı bir alışkanlıktan bir erdeme dönüşmesi,
9. Fosil yakıt çağıının yükselişi ve çöküşü: Dünyanın enerji kaynaklarını denetim altına alma mücadelesi,
10. Atık, kirlilik ve seragazi etkisindeki aşırı artış,
11. Aşırı tüketim toplumunda mimarlığın kendi içine dönüşü.

Bu hastalıkların tehlike boyutu, yerkürenin varlığını tehdit eden bir düzeye ulaşmıştır! Artık, “nesnelerin”, “kelimelere” karşı isyan ettiği ve sorunların onları yönetmek için geliştirilen politikaların uzağında kaldığı bir noktaya geldik.

Bu arada, teknoloji, ekonomi ve pazar arasındaki sinerjiler, 1970’lerde kendini gösteren yeni bir sistematik dünya algılamasının o zamandan bu yana sergilediği ve yerdiği süregiden ekolojik kısıımı da görmezden gelmiştir.

Dünyaya bu yeni bakış, kendi içinde dengeli ve “yaşayan” bir ekolojik sistem olan yerkürenin, artık kırılma noktasına ulaşan çevre, enerji ve metropoller krizine karşı giderek daha duyarsızlaşan bu politikalara ve “Bırakınız yapsınlar” ya da “Bırakınız geçsinler” ilkelerinin insafına bırakılamayacağını vurgulamıştır.

Kuruluşunun 60. yılını kutlayan UIA, Machu Picchu Şartı (1977), “Atina Şartı’nın Aydınlanma karşıtı revizyonu” (Bruno Zevi) ile Meksika (1978), Varşova (1981) ve Chicago (1993) Bildirgeleri çerçevesinde, bu zorlu sorunlar karşısındaki sorumluluğunu yüklenmektedir ve alternatif stratejilerin geliştirilmesine, farklı sektörleri kapsayan becerilerin yaygınlaştırılmasına ve geleceğin mimarlarında bu sorunların bilincinin artırılmasına katkıda bulunacaktır.

Bu yaklaşım gereklidir, zira, biliyoruz ki “ İşler zor diye onları yapmaktan kaçınmıyoruz, işler kaçındığımız için zorlaşıyor.” (L.A. Seneca)

İnsan doğasını zorlamak değil, ikna etmemiz gerekir.
Epicururs

Eko-Metropoller ve Tüketim-Sonrası Çağına Doğru: Ekolojik Paradigmanın ve “Büyümenin Sınırları” Gerçeğinin Yeniden Keşfi

Sanayi devriminin 250 yılının beşte dördüne analitik-indirgemeci mekanistik paradigma ve “sınırsız kalkınma” efsanesi egemen oldu ve bu iki olgu el ele verip yanlarına zengin toplumu da alarak, günümüzün denetlenemez hastalıklarını yarattılar.

Ancak, son sanayi-sonrası aşamada, aslında geleceği gören sezgilerin zaten öngördüğü yeni bir perspektif açıldı: “büyümenin sınırları” gerçeğinin farkında olan ve tüketim-sonrası bir çağa, yeni bir eko-metropolitan cepheye ve doğa ile bütünleşerek yaşayan bir mimarlığa yönelmiş, sentetik-organik ekolojik paradigma.

Bu mutasyon, savaş-sonrası dönemden beri mekanistik paradigmanın ötesine geçmiş olan bilimle uyum içindedir: Sibernetik, Sistem Teorisi, Gestalt Teorisi, ekoloji, karmaşık dinamik sistemler, holistik biyoloji, Kaos Bilimi. Bu gelişme, “kent hakkı”ndan (Henri Lefebvre, 1968) “doğa hakkı”na doğru bir paradigma kayışını göstermektedir.

“Ağ-temelli” ekolojik paradigma, fiziksel olguların gelişmesini ve yaşayan organizmaların büyümesini belirleyen yasaları keşfederek, kendini, yerkürenin varlığını sürdürebilmesinin olmazsa olmazı olan “teknolojik dünya ile ekolojik dünya arasındaki barış”a (B. Commoner) olanak sağlayan bütüncül bir görüşte yansıtmaktadır.

Dolayısıyla, moderniteyi, mekanistik çerçevenin yarattığı ve artık neredeyse tam anlamı ile sürdürülemez hale gelen “felaket yaratıcı eksikliklerinden” kurtarmak istiyorsak, acil olarak, aşağıda sıralananları gerçekleştirebilecek alternatif bir strateji bulmamız gerekmektedir.

- 1.1. Nüfus bombasının etkisiz hale getirilmesi,
- 1.2. Bahçe-şehirden, yaşayan kentten ve arkeolojiden, yeni bir eko-metropolitan cepheye doğru yönelen entropik bir habitat,
- 1.3. Ekonomiye ekoloji ile birleştiren bir kalkınma modelinin yeniden keşfi,
- 1.4. Kentsel çerçeveyi, uluslararası ana ulaşım koridorlarının sınırlaması olmadan eko-metropolitan bir yaklaşımla yeniden dengelemek,

- 1.5. Donanım ve programa ilişkin ağları, açık, karşılıklı etkileşimli ve ekoloji-dostu bir “cyberspace” içinde bütünleştirmek,
- 1.6. Doğa ile işlevselci-indirgemeciliğin ötesine geçen bir “yeni işbirliği”,
- 1.7. Tarihî mirasın, insanların yaşadığı sit alanlarının ve geç-antik çağı toplumlarının korunması,
- 1.8. Bir ziyan ekonomisinden tüketim-sonrası tutumluluğuna geçiş ve kitlelerin tam da tanımlanmamış bilincinin affedilmesi.
- 1.9. Güneş enerjisi ve yenilebilir enerji çağının kenti (Heliopolis): Yerküre habitatının yeniden dönüştürülmesi,
- 1.10. Yeni bir entropik, yeniden kullanım, kirlilik ve seragazı etkisinin kontrolü medeniyeti,
- 1.11. “Doğanın protezi” olarak dijital mimarlık: Estetikte, etikte ve siyasette biyolojik çeşitlilik hakkı.

Böyle bir stratejinin tartışma götürür ya da ütöpik olduğunu iddia edeceklere şunu söylemek isteriz: Tam tersi, böyle bir strateji zorunlu ve gerçekçidir!

Zorunlu ve gerçekçi oluşu üç nedene dayanmaktadır: Fosil yakıt çağının sonunun yaklaşmakta oluşu nedeniyle gerek üretim döngüsünün gerekse dünya kentlerinin diğer enerji kaynaklarını kullanmak üzere dönüştürülmesi zorunluluğu; seragazı etkisinin yerkürenin varlığını tehdit etmesi ve bunun zorunlu kıldığı “teknolojik - dünya ile ekolojik – dünya arasında barış” a yönelik bir strateji değişikliği; doğanın gereksiz bir bolluk adına tahribinin sorumlusu olan nihilist bir tüketiciliğin etik açıdan çöküşü.

Ancak bu devasa sorunlar, devrim niteliğinde bir kültürel sıçramayla, mekanistik paradigmadan moderniteyi doğal döngülere göre yeniden şekillendirebilecek biyo-ekolojik bir paradigmaya geçilmeden çözümlenemez.

Buradaki temel inanç: “Medeniyetin özünü ihtiyaçların katlanması değil, onların kasıtlı ve gönüllü olarak reddedilmesi oluşturur” (M. Gandhi) görüşüdür.

Bu arada, köktenci bir dönüşüm için zaman giderek daralıyor ve bu görev hiç kimseye ihale edilemez. Aslında, “Yeryüzünde yaşayan bütün organizmalar içinde, sadece biz insanlar eylemlerimizi bilinçli olarak değiştirebilme yeteneğine sahibiz. Yerküre ile barışacaksak, orada yaşayan insanlar arasındaki barışı sağlamamız gerekir.” (B. Commoner)

İngilizceden çeviren: Aydan Erim